

FECSKE CSABA

Mi a költészet?

Számomra maga az élet, szépséges valami, ami nélkül ugyan biztosan tudnék élni, de nem szeretnék. Talán nem is akarnék, vagyis hát mégsem tudnék. Egészen kicsi koromtól élek a versek bűvöletében. Először persze a mondókák voltak, amelyeket olyan szívesen mondogattam, mint varázslók és sámánok az ő varázsigéiket. Úgy gondoltam, hogy segítik az életünket, hogy erejünkkel akár még a halál is legyőzhető. Az első igazán komoly vers, amit kívülről fújtam, vagy szemantikailag érzékeny barátom szerint *emlékezetből*, Ady *A csillagok csillaga* című költeménye volt óvodás koromban, amikor még olvasni sem tudtam. Nyilván a szüleim tanították meg nekem, máig sem tudom, miért éppen ezt. De azt tudom, mert emlékszem rá, milyen szívesen mondtam a hozzánk vendégségbe érkező felnőtt rokonoknak, ha édesanyám azt mondta: „Fiacskám, mondd csak el azt a verset, amit olyan szépen tudsz szavalni!”. Kiperdültem a szoba közepére, és teli torokból fújtam olyan beleéléssel, hogy az arcom kipirult, libabőrös lettem a gyönyörűségtől: „Sose hull le a vörös csillag: / Nap, Hold, Vénusz lehullott régen / S ő dől föl a keleti égen.” Nem mondanám, hogy ez a vers kimondottan a tejfogú korosztály mindennapi szellemi tápláléka volna, de úgy látszik, engem ezek a sorok megérintettek: „Sose hull le a vörös csillag / Nap, Hold, Vénusz lehullott régen / S ő dől föl a keleti égen.” Másrészt igen jól hangozhatott a *vörös csillag* a volt csendőr házában. Más volt ez, mint az addig ismert és szajkózott mondókák. Akkor, kőkorszakomban kezdődött nekem Ady, hogy aztán kamaszkorom ajándéka legyen, rajongásom tárgya. Különösen a *Héja-nász az avaron* című verse tetszett; volt úgy, hogy kimentem a kollégium mögötti dombra, és csak úgy magamnak, vagyis az egész világnak beharsogtam a szerelmes levegőbe. Aztán éveim gyarapodásával versmondó kedvem fogyatkozni kezdett, már nem szerettem, nem is tudtam verset mondani, magam is versírásba kezdtem. Olyan volt ez, mint a kincskeresés, mintha egy szál gyertyával egy sötét barlangban kutakodtam volna kincsek után, hogy milyen sikerrel, majd eldöntik az utánunk jövők. Ha lesz még bennük kíváncsiság. Vagy az idő sarába taposnak minket...?

Ady után jött Arany János a *Mátyás anyja* című versével. Hatéves lehettem, amikor négy évvel idősebb bátyámnak ezt a verset kellett megtanulnia az iskolában. Mire megtanulta, én is betéve tudtam, mintegy eloroztam tőle, verstulajdonosnak éreztem magam. Ünnepléses pillanatok voltak ezek számomra, míg a bátyámnak kinszenvedés. Petőfit a *Szeptember végénnel* szintén a bátyámnak köszönhetem.

Időnként elővettem az olvasókönyvét, és mazsoláztam belőle. Mint kis-malac a vályúból a tejes korpát, habzsoltam a *János vitéz* gyönyörűséges sorait. Úgy nyolcadikos lehettem, már öreg versíró, amikor összevitatkoztam egy gimnazista fiúval, de olyan hevesen, hogy csaknem ölre mentünk, ki a nagyobb költő, Petőfi vagy Arany. Ő Petőfi-párti volt, én Arany mellett kardoskodtam. Indulatosan vagdostuk egymáshoz kedvencünk verseinek címét, így akartuk meggyőzni a másikat a magunk megkérdőjelezhetetlen igazáról. Most azt mondom, mindkettőnknek igaza volt, bár egy kicsit nekem igazabban.

Feleséggel és lányommal

Kisiskolás koromban kezdtem verseket, versszerzéseket írni. Akkor derült ki, hogy voltaképpen „költő” vagyok, amikor egyszer tanító néni óra alatt versíráson kapott. Megszégyenítés helyett népszerűség jutott osztályrészemül. Faluhírű költő lett belőlem, Petőfi kettő. Gyártottam a lányok emlékkönyvébe a szerelmes verseket. Vérszemet kaptam a sikeről, megalapítottam az önképzőkört. Aztán verspályázatot hirdettünk, melynek fődíja egy csomag Munkás cigaretta volt, az akkori idők egyik legtüdőrepestőbb füstölnivalója. Gondoltam, öreg versíróként én fogom elnyerni. Hanem Jóska barátom azt írta: „Suttog a fenyves, zöld erdő, / Tél szele hóval, faggal jó.” Elsápadtam az irigységtől, én gyakorló költő létemre nem tudok ilyen szépet, Jóskának viszont ez az első próbálkozása. A zsűrit nem érdekelte, engem hozott ki győztesnek, nyilván korábbi érdemeimre való tekintettel. Csak hetek, hónapok múlva derült ki, hogy a verset Jóska csak kimásolta egy könyvből, azt maga Weöres Sándor írta, aki máig az egyik legkedvesebb költőm, egy gyékényen áru Arannyal.

Bátorságomat összeszedve elküldtem neki a verseimet, a Szabad Föld szerkesztőségétől kapott címre, a Törökvész utcába, és ő válaszolt is: dicsérte rímeimet, a ritmust. Pedagógiai megfontolásból tette-é, vagy valóban úgy gondolta, már sohasem fogom megtudni. Mindenesetre jó hatással volt rám a dicséret, írtam szorgalmasan a minden bizonnyal gyengécske klapanciákat. Sose felejttem, micsoda öröm volt nyomtatásban látni A madárijesztő dala című versemet a Szabad Földben tizennégy évesen. Amiért még honoráriumot is kaptam, kemény kilencvennyolc forintot. Életem első keresménye volt ez.

Mi a költészet? Gyönyörűség. „Magasan szállj és hosszan énekelj, / Haldokló hattyúm, szép emlékezet” (Petőfi). Ez akkor is szép és igaz, ha tudom, hogy a hattyú, pláne a haldokló hattyú nem énekel, s a hangja inkább disznóröfögésre hasonlít, mint éneklésre.

S „Ki viszi át fogában tartva / A szerelmet a túlsó partra!” (Nagy László). Érzékletes kép, az ember nem tudja elfelejteni, agyába vésődik örökre, együtt él vele szerelmes szimbiózisban. Pilinszky takarékosabb a képekkel és metaforákkal, de azok aztán a nagyfeszültség erejével rázzák meg az olvasót. „Eszendők múlnak, évek, s a remény / mint szalma közt kidöntött pléhedény.” S ki ne ismerné: „Alvó szegek a jéghideg homokban, / Plakátmagányban ázó éjjelek”. Tandori Dezső írta harmincévesen: „állni egyre, / gyönyörűséggel megkövezve...” „Azt hiszem, valami ilyesmi lehet a költészet. És játék is, persze. A mindenségből gyúrt kicsiny, színes golyó, amit a költő odagurít embertársának, és játszani kezdenek. Gyermekek lesznek és angyalok. Szép pillanat, amikor a költőnek sikerül meglepni olvasóját valami egyébként ismerttel, megszokottal.

Vas István írta, hogy a vers rangot ad olvasójának. Hogy kevesek ügye a költészet, kevesen olvasnak verset? Vajon mikor volt tömeges tevékenység a lélek fényűzése? Mi, versolvasók, elmondhatjuk hát, amit Shakespeare V. Henrik királya mondott az azincourt-i csata előtt megfogyatkozott seregének: „Mi kevesek, mi boldog kevesek, mi testvérbanda.”

József Attila *Ars poëtica*-ja kezdősorának paradoxonát „Költő vagyok – mit érdekelne / engem a költészet maga?” Orbán Ottó így parafrázeálja: „Költő vagyok – mi érdekelne, / ha nem a költészet maga?” Ez a Janus-arcú igazság a költészet maga.

Mi a költészet?

Erkölcstelen igazolható védekezés a létezéssel szemben.

És álljon a végén biztatásul a Vas István-i remény himnusza: „De van, mint a végzet, a magyar költészet: / Nem vesz rajta erőt a halál országa.”

Úgy legyen!